

ผลการสร้างสรรค์ศิลปะร่วมสมัย จากการศึกษาภูมิปัญญาการใช้รูปทรงใน
ภาพจิตรกรรมฝาผนัง (วัดเกาะ) สกลข่างเมืองเพชร
A Creative Contemporary Art from the Study of the Local
Wisdom for Using Shapes in Mural Painting by Phetchaburi's
Artisans in Wat Koh

เขมา แฉ่งฉายา
Khema Changchaya

อาจารย์สาขาวิชาศิลปะและการออกแบบ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

Lecturer of Art and Design, Faculty of Humanities and Social Sciences,

Phetchaburi Rajabhat University

Corresponding author E-mail: khe_aun@hotmail.com

(Received: 20 March, 2022, Revised: 30 April, 2022, Accepted: 17 May, 2022)

บทคัดย่อ

จากการวิจัยเรื่อง การศึกษาภูมิปัญญาช่างเขียนจิตรกรรมฝาผนัง สกลข่างเมืองเพชรสู่การสร้างสรรคศิลปะร่วมสมัย นำมาสู่การยกตัวอย่างการใช้ผลการศึกษาค้นคว้าความรู้ด้านรูปแบบในเชิงช่างและผลทางสุนทรียภาพ ของการใช้รูปทรงในภาพจิตรกรรมฝาผนัง อุโบสถ วัดเกาะ ที่มีลักษณะเฉพาะตัวแบบสกลข่างเมืองเพชร และเป็นแนวทางการสร้างสรรค์ศิลปะร่วมสมัยแบบสกลข่างเมืองเพชรในอนาคตสืบไป ในการวิจัยนี้ ได้อธิบายถึงองค์ประกอบภาพ การยกตัวอย่างจิตรกรรมฝาผนัง ภายในอุโบสถ วัดเกาะ จังหวัดเพชรบุรี เป็นสำคัญ ด้วยรูปแบบของ เส้น สีและรูปทรง ที่สื่อความหมายทางองค์ประกอบศิลป์ กับการนำพุทธประวัติตอนต่าง ๆ มาเล่าเรื่องในผลงานจิตรกรรมฝาผนังภายในอุโบสถ ที่ไม่เหมือนแหล่งอื่น เป็นแรงบันดาลใจที่จะค้นหาแนวคิดทางความงาม เลือกรูปร่างเกี่ยวกับ “องค์ประกอบภาพ” อันเป็นรายละเอียดด้านรูปทรงทางศิลปะ เป็นการค้นหาคำตอบของการ ลดทอนปรากฏเป็นการจัดวาง พื้นที่ว่าง โปร่ง โล่ง เรียบง่าย แทนค่าความสงบทางใจ เทียบเคียงกับองค์ความรู้ทางองค์ประกอบศิลป์สมัยใหม่ สู่การจัดการองค์ความรู้ เป็นแนวความคิดในการออกแบบการสร้างสรรคศิลปะร่วมสมัย

คำสำคัญ: ภูมิปัญญาช่างเขียนจิตรกรรมฝาผนัง สกลข่างเมืองเพชร การสร้างสรรค์ศิลปะร่วมสมัย

Abstract

The research “The Study of the Local Wisdom of Mural Painting by Phetchaburi's Artisans” studies the local artisanal wisdom and aesthetics represented by the mural

paintings in the “Ubosot” (the main temple hall) of Wat Koh. The art has the unique “Phetchaburi” style that can be inherited by the next generation of artisans in the province. The focus is primarily on the images, which depict scenes from Lord Buddha's life, inside the hall. The overall composition and the particular forming of the lines, colors and shapes of these images are distinguished from Buddhist paintings elsewhere. The details of the artistic elements and craftsmanship inspire awe in the visitor-beholders, The paintings also convey certain religious meanings and philosophical truths. The use of the vast, simple space is comparable to the style of contemporary art design and knowledge management.

Keywords: local wisdom of mural painting artisans, Phetchaburi's artisans, Creative contemporary art

บทนำ

การศึกษาทางศิลปะและการออกแบบในปัจจุบัน นอกเหนือจากองค์ความรู้ตามหลักการทางสุนทรียศาสตร์และหลักองค์ประกอบทางศิลปกรรมด้านจิตรกรรมแล้ว ยังมีประเด็นที่ควรศึกษาเพิ่มเติมบางประการ นั่นคือ ประวัติศาสตร์ในคุณค่าทางภูมิปัญญาและวิถีวัฒนธรรมการสร้างสรรค์ อย่างงานช่างเขียนจิตรกรรมฝาผนังอันงดงาม ซึ่งมีลักษณะเฉพาะของสกุลช่างในแต่ละท้องถิ่น และแสดงถึงความชำนาญในเทคนิควิธีการขั้นสูงของการเขียน เป็นต้น เมื่อพูดถึงการแบ่งหมวดย่อยของศิลปะและงานช่างในยุคสมัยต่าง ๆ ตามประวัติศาสตร์ของการค้นพบหลักฐานทางศิลปะและงานช่างที่สำคัญ อาจเป็นศิลปะที่เกิดขึ้นในยุคสมัยเดียวกัน ซึ่งเรียกว่าร่วมสมัยกันแต่มีความแตกต่างกัน เพราะแบ่งช่างตามท้องถิ่นหรือแหล่งค้นพบ จึงนิยมใช้คำว่า “สกุลช่าง” ในประเทศไทยก็มีการสร้างศิลปะแตกต่างกัน เช่น สกุลช่างวังหลวง กับสกุลช่างวังหน้า ในกรุงรัตนโกสินทร์ และสกุลช่างเมืองเพชร โดยมีรูปแบบศิลปะและการก่อสร้างที่แตกต่างกัน และแบ่งไปตามสกุลช่างที่มีลักษณะเฉพาะตัว

การแสดงออกซึ่งความรู้ ทักษะ ตลอดจนการใช้เครื่องมือเครื่องใช้ สิ่งของที่หลอมรวมเป็นองค์ความรู้ ภูมิปัญญา และวิถีวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับความเป็น “ช่าง” สิ่งเหล่านี้นั้นมักเกิดโดยชุมชนกลุ่มชนในบางกลุ่ม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม โดยถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง หรือเป็นสิ่งที่กลุ่มชนในบางกลุ่มสร้างขึ้น เพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมของตน เป็นปฏิสัมพันธ์ของพวกเขาที่มีต่อธรรมชาติและประวัติศาสตร์ตามวิถีการดำรงชีวิต จนทำให้คนเหล่านั้นเกิดความภูมิใจในตนเอง และนำไปสู่ความเคารพต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรมอื่นได้อีกด้วย ฉะนั้น การคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ จึงมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (UNESCO, 2563)

สกุลช่างเมืองเพชรในงานวิจัยนี้ มีการกล่าวถึงศิลปะสมัยอยุธยาตอนปลาย สมัยสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 (พระเจ้าเสือ) โดยมีบุคคลสำคัญคือ สมเด็จพระสังฆราช (แดงโม) มีนามเดิมว่า ทองชาติภูมิ เกิดที่บ้านหนองหว้า ตำบลหนองขนาน อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ท่านได้กลับมาปฏิสังขรณ์วัดใหญ่สุวรรณารามเพื่ออุทิศให้อุปัชฌาย์อาจารย์ และในคราวเดียวกัน ท่านได้รับพระราชทานศาลาการเปรียญจากพระเจ้าเสือ (เป็นอาคารท้องพระโรงเดิมจากอยุธยา) โดยรื้อถอนมาประดิษฐานยัง

วัดใหญ่ฯ ซึ่งเป็นการมาของช่างที่มาพร้อมกับการสร้างสถานที่สำคัญในยุคนั้น จนทำให้เกิดความเลื่อมใสในพุทธศาสนาอย่างแพร่หลาย ทำให้เพชรบุรีกลายเป็นเมืองพระหรือเมืองที่มากด้วยวัดกับพระนั่นเอง พร้อมทั้งเกิดความเชื่อและความศรัทธาในพุทธศาสนา ซึ่งนำไปสู่การสร้างวัดที่มีความร่วมสมัยในพื้นที่เพชรบุรี จากวัดสู่บ้าน ชุมชน และสังคม ทำให้เกิดวัฒนธรรมในการบวชเรียน ทำให้เกิดการส่งเสริมการสร้างวัดเพื่อประโยชน์ทางความเชื่อและศาสนาเป็นสำคัญ การสร้างวัดในยุคนั้น ส่วนใหญ่มักเกี่ยวข้องกับโครงสร้าง ที่ต่อยอดไปสู่การประดับ การตกแต่ง การเล่าเรื่อง รวมถึงการสร้างเพื่อสร้างสรรคด้วยวิทยาการด้านวัสดุต่าง ๆ ในท้องถิ่นของยุคนั้น จากงานช่างราชสำนักสู่การฝึกภูมิของช่างและการผสมผสานกับช่างท้องถิ่นเดิมที่เน้นเรื่องโครงสร้างในงานสถาปัตยกรรม จนนำไปสู่การเป็นช่างเขียนช่างปั้น ช่างประดับ ช่างปิดทอง ช่างตกแต่งกระจกสี เพื่อตอบสนองประโยชน์ใช้สอยกับความเชื่อและความศรัทธาเป็นสำคัญ (กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานจังหวัดเพชรบุรี, 2558)

ภูมิปัญญาจากผู้สร้างจึงหมายถึงครูช่าง วัด พระ เป็นสำนัก จากวัดสู่บ้าน ชุมชน สังคม วัฒนธรรม สืบสานสืบทอดเป็นมรดกสู่ลูกหลานจนถึงปัจจุบัน แต่ด้วยความเคลื่อนไหวและการเปลี่ยนแปลงของมนุษย์ที่มีพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้เกิดสื่อสมัยใหม่ที่อำนวยความสะดวกสบายตามยุคสมัยและตามสภาพการเมืองการปกครอง ย่อมเกิดผลกระทบต่อชาติ ศาสนา ภาษา สังคมและวัฒนธรรมต่าง ๆ เป็นยุคสมัยแห่งความคล้ายคลึงกันทางวัฒนธรรมในหลายพื้นที่ เป็นการการหลอมรวมร่วมกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ มีการเรียนรู้ ศึกษา เปรียบเทียบ และแข่งขันในระดับที่สูงขึ้นในทุกด้าน มนุษย์จึงมุ่งสู่โลกของความเจริญทางวัตถุและเทคโนโลยีสมัยใหม่ ทำให้เกิดการผสมกลมกลืนกับสิ่งใหม่ ที่สอดคล้องกัน จนนำไปสู่ความกระจัดกระจายและความคงอยู่ของมรดกทางภูมิปัญญาที่น้อยลงไปตามกาลเวลา ทำให้มรดกทางภูมิปัญญาเชิงช่าง (เดิม) ของท้องถิ่น ยังคงเป็นสิ่งสำคัญต่อการศึกษาในปัจจุบัน และสืบทอดไปสู่ลูกหลานในอนาคต

ภูมิปัญญาเชิงช่าง (ปัจจุบัน) จึงทำหน้าที่ซ่อมผลงานเดิมที่สืบทอดมาจากสำนักช่าง รวมถึงกรมศิลปากรที่มีหน้าที่หลักคือรักษาสืบสานสิ่งเหล่านี้ไว้ให้คงอยู่ ทำให้ผู้วิจัยเห็นถึงสิ่งจำเป็นที่ต้องสำรวจ ศึกษา และทำการวิจัย เพื่อเรียนรู้วิถีวัฒนธรรมในการสร้างงาน เทคนิควิธีการ และความเชื่อในงานช่าง โดยยังคงภูมิปัญญาเดิมของช่างซ่อม เพราะปัจจุบันไม่นิยมการสร้างใหม่ เพราะการสร้างใหม่ทำให้เกิดการเทียบเคียงของเก่า จนทำให้ลดความนิยมลงไป วัดที่เป็นศูนย์รวมทางจิตใจก็ลดคุณค่าลงไปด้วย ทำให้ผู้คนเห็นประโยชน์จากการบวชเรียนน้อยลง เยาวชนหรือลูกหลานคนเมืองเพชรในปัจจุบันก็ให้ความสำคัญในการสืบสานงานสกุลช่างเมืองเพชรลดน้อยลงไปเช่นกัน

การสร้างสรรคศิลปะร่วมสมัยในการวิจัยนี้ จึงเป็นการสังเกต การสำรวจ มรดกภูมิปัญญาสกุลช่างเขียนจิตรกรรมฝาผนังในอดีต ยังคงมีองค์ความรู้อยู่ในปัจจุบัน และนำไปสู่การสังเคราะห์ เรียบเรียง และจัดการองค์ความรู้ทางองค์ประกอบศิลป์ เพื่อการสร้างสรรคทางทัศนศิลป์ที่สื่อสารข้อค้นพบ ข้อเสนอแนะ และแนวทางการสืบสานภูมิปัญญาช่างสู่การเรียนรู้ เพื่อการอนุรักษ์และแสดงลักษณะของคุณค่าเพื่อการจดจำ การเรียนรู้ และการสร้างความเข้าใจ ความเคลื่อนไหว ความเปลี่ยนแปลงของโลกในบริบทปัจจุบันผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นต้นทุนเดิม เป็นมรดกของชาติควรดำรงให้คงอยู่ สืบสาน รักษา มรดกเชิงศิลปวัฒนธรรมนี้ไว้ไม่ให้สูญหายไปตามกาลเวลา โดยเป็นแรงบันดาลใจควบคู่กับวิชาการทางองค์ประกอบทางทัศนศิลป์ และสุนทรียศาสตร์สมัยใหม่ที่นำไปสู่การสร้างสรรค พัฒนา และต่อยอดคุณค่าทางความงามที่เป็นปัจจุบัน เพื่อการเข้าถึงและเข้าใจ โดยไม่ลดทอนคุณค่าทางความดีและ

ความงามของภูมิปัญญาสกุลช่างไม้เมืองเพชร ทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property) ที่เชื่อมโยงพื้นฐานทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง กับการสั่งสมความรู้ของสังคมและเทคโนโลยี/นวัตกรรมสมัยใหม่ สร้างสรรค์ร่วมสมัย “เมืองเพชรเมืองช่างแห่งสยาม” ยิ่งยืนสู่ออนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้ รูปแบบ เอกลักษณ์ภูมิปัญญาช่างเขียนจิตรกรรมฝาผนังสกุลช่างเมืองเพชร
2. เพื่อสร้างสรรค์ศิลปะร่วมสมัยที่จะนำสู่การวิเคราะห์ ในรูปแบบเชิงองค์ประกอบศิลป์
3. เพื่อสังเคราะห์ต้นแบบงานสร้างสรรค์และจัดการองค์ความรู้ ในลักษณะการศึกษาเพื่อถ่ายทอดเอกลักษณ์สกุลช่างเมืองเพชร

กรอบแนวคิดการวิจัย

1. การศึกษาภูมิปัญญาสกุลช่างเมืองเพชร (ช่างเขียนจิตรกรรมฝาผนัง) เพื่อสร้างแรงบันดาลใจ สร้างความเข้าใจในการใช้รูปทรง ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของช่างเขียนจิตรกรรมฝาผนังเมืองเพชร เพื่อนำไปสู่การสร้างสรรค์ใหม่ ในรูปแบบศิลปะร่วมสมัยที่มีความยั่งยืนสู่ออนาคต
2. ต้นแบบองค์ความรู้และการนำไปประยุกต์ใช้จัดการองค์ความรู้ การทดลองเพื่อบูรณาการสร้างสรรค์ร่วมกับการเรียนการสอน เพื่อการพัฒนาผู้เรียนให้รับรู้ เข้าใจ และเข้าถึง การสร้างสรรค์ในอนาคต ที่แสดงเอกลักษณ์ของศิลปกรรมไทยเพชรบุรีร่วมสมัยโดยง่าย

ภาพที่ 1 กรอบแนวความคิดของการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการในรูปแบบของการวิจัยและพัฒนา ในลักษณะของวิธีการวิจัยแบบผสมผสานวิธี ระหว่างวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ภูมิปัญญาช่างเขียนจิตรกรรมฝาผนัง สกลช่างเมืองเพชร (จิตรกรรมฝาผนัง ภายในอุโบสถ วัดเกาะ จังหวัดเพชรบุรี) และเทียบเคียง จิตรกรรมฝาผนัง สกลช่างเมืองเพชร แหล่งอื่นที่สำคัญ

ประชากร ได้แก่ โดยผู้วิจัยและสร้างสรรค์ผลงาน และจัดการองค์ความรู้ เพื่อศึกษาการถ่ายทอด และกลุ่มผู้เรียน นักศึกษาสาขาวิชาศิลปการออกแบบ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรีกับการจัดการองค์ความรู้ การทดลองเพื่อบูรณาการสร้างสรรค์กับการเรียนรู้การสอน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสำรวจและการสัมภาษณ์: ข้อมูลด้านรูปแบบภูมิปัญญาช่างเขียนจิตรกรรมฝาผนัง สกลช่างเมืองเพชร การพัฒนารูปแบบของการสร้างสรรค์

การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะร่วมสมัยโดยผู้วิจัย: จากต้นแบบการพัฒนารูปแบบของการสร้างสรรค์

แบบประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง: ประเมินผลองค์ความรู้ ด้านภูมิปัญญาและการสร้างสรรค์ การองค์ความรู้ เพื่อศึกษาการ เป็นต้น

3. การรวบรวมข้อมูล

ศึกษาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ ตำรา งานวิจัย เอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ เช่น ผู้เชี่ยวชาญด้านการสร้างนวัตกรรมผู้เชี่ยวชาญด้านสกลช่างเพชรบุรี

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลและแนวคิดเกี่ยวกับสร้างสรรค์โดย รูปแบบและสังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับสกลช่างเมืองเพชร(ช่างเขียนจิตรกรรมฝาผนัง)

การวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์ ด้วยหลักวิชาการทางองค์ประกอบทางทัศนศิลป์และสุนทรียศาสตร์ เป็นสำคัญ

การพิจารณาความเป็นปัจจุบันของสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง หรือความเชื่ออื่น ๆ เป็นแรงบันดาลใจสู่แนวคิดด้านรูปแบบการสร้างสรรค์ร่วมสมัย

การสร้างสรรค์ศิลปะร่วมสมัย

จากผลการวิจัยเรื่อง การศึกษาภูมิปัญญาช่างเขียนจิตรกรรมฝาผนัง สกลช่างเมืองเพชร สู่อการสร้างสรรค์ศิลปะร่วมสมัย

สกลช่างเมืองเพชร สกลช่างเขียนภาพ วัดเกาะ มีความเฉพาะตัวจะสร้างงานที่แตกต่างจากแหล่งอื่น จากการสำรวจแหล่งที่ปรากฏศิลปกรรมไทยเพชรบุรีที่สำคัญ ผลงานที่เกิดจากช่างพื้นบ้าน และได้พัฒนาทั้งระดับฝีมือ รูปแบบ เนื้อหาที่เป็นลักษณะเฉพาะของสกลช่างเมืองเพชรบุรีและประเด็น

ในการค้นคว้า ศึกษาวิธีการทางศิลปกรรมจากกลุ่มช่างต่าง ๆ ได้แก่ สกulptช่างจากวัดต่าง ๆ เช่น กลุ่มช่างวัดใหญ่ กลุ่มช่างวัดพระทรง กลุ่มช่างวัดเกาะ กลุ่มช่างวัดยาง ฯลฯ แต่ในการวิจัยนี้มุ่งเน้นเฉพาะกลุ่มช่างวัดเกาะ (สารานุกรม, 2565)

ภูมิปัญญาช่างเขียนจิตรกรรมฝาผนัง การศึกษาลักษณะของรูปทรง และรูปแบบการจัดวางภาพที่เป็นเอกลักษณ์ของสกุลช่างเขียนภาพ วัดเกาะเพชรบุรี มีโบราณสถานและโบราณวัตถุเป็นจำนวนมากล้วนเป็นฝีมือชั้นเลิศฝาผนังพระอุโบสถของวัดเกาะแก้ว มีจิตรกรรมที่ทรงคุณค่าทราบอายุได้จากตัวหนังสือที่จดปีที่เขียนว่า พ.ศ.2277 ตรงกับรัชกาลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ สมัยอยุธยา ตอนปลาย จิตรกรรมเขียนเต็มผนังด้านข้างทั้ง 2 ด้าน เนื่องด้วยพระอุโบสถไม่มีช่องหน้าต่าง

ภาพผนังด้านข้างทางทิศเหนือการเขียนภาพจะแบ่งเนื้อหาเป็นช่องเป็นภาพเจดีย์สลักกับฉัตร เนื้อหาในภาพแสดงสถานที่สำคัญที่พระพุทธเจ้าเสด็จประทับหลังจากตรัสรู้ 7 แห่งเรียกว่า สัตตมหาสถาน ได้แก่ ต้นโพธิ์ อนิมิสเจดีย์ พุทธจกกลมเจดีย์ เรือนแก้ว ต้นไทร สระมุขลินทร์ และราชادنพฤกษ์ (ร่มไม้เกด)

ภาพผนังด้านข้างทางทิศเหนือทิศใต้มีการเขียนภาพในลักษณะภาพเจดีย์สลักกับฉัตรเช่นกัน แต่เป็นภาพเล่าเรื่องพระพุทธประวัติที่เกิดขึ้นในสถานที่สำคัญ 8 แห่ง เรียกว่าอัฐมหาสถาน คือ ที่ประสูติตรัสรู้ปฐมเทศนาที่ประทับป่าลีโลยกัที่ทรมานช้างทรงบาลหัตถ์ที่ทำยมกปาฏิหารย์ที่โปรดพุทธมารดา และภาพพระพุทธองค์แสดงฤทธิ์ปราบเดียริณี (ที่นิพพานไม่ได้วาดไว้)

ภาพจิตรกรรมเป็นรูปหมู่ชนกสิกรรม คือ พวกราชาและวิยาธร ซึ่งถือเป็นเทพพวกหนึ่งมีฐานะต่ำกว่าเทวดา แต่งกายแบบคนต่างชาติในด้านบนของผนังเหมือนภาพเจดีย์ ซึ่งบรรจุอยู่ในโครงรูปสามเหลี่ยมแบบพื้นปลาเป็นแนวตลอดผนัง มีรูปฉัตรคันระหว่างองค์เจดีย์ ได้ฉัตรเขียนพระพุทธประวัติตอนที่สำคัญ เรียกว่า ภาพอัฐมหาสถานและสัตตมหาสถาน

จิตรกรรมฝาผนังวัดเกาะแก้วสุทธารามจะมีลักษณะเป็นสีฝุ่น เขียนสีบางเบา สภาพยังสมบูรณ์แสดงให้เห็นว่าช่างเตรียมพื้นไว้ดีเยี่ยม พื้นเรียบแน่นและแข็งแรง แม้ส่วนล่างของภาพจะเลือนรางไปบ้าง แต่ผนังนั้นไม่ผุกร่อนเลยแม้แต่น้อย นอกจากนี้ ภาพที่ปรากฏมีคุณค่าในด้านศิลปะและด้านโบราณคดี ภาพชาวต่างประเทศที่ปะปนอยู่เป็นบริวารของพระวิสุตติมาร และในพระพุทธประวัติตอนอื่น ๆ สะท้อนให้เห็นถึงความคิดเกี่ยวกับชาวต่างชาติของคนไทยในสมัยนั้นได้อย่างลึกซึ้ง

ภาพที่ 2 จิตรกรรมฝาผนังวัดเกาะ
ที่มา : (เขมา แฉ่งฉายา, 2564)

การสังเคราะห์องค์ความรู้และการสร้างสรรค์ศิลปะร่วมสมัย

วิเคราะห์รูปแบบเชิงองค์ประกอบศิลป์ไปสู่การจัดการองค์ความรู้ใหม่ ดังนี้

1. สร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมและทดลองทางด้านองค์ประกอบศิลป์ เพื่อขยายความอย่างละเอียดด้วยความรู้สึกที่มีต่อความจริง "ความจริงของธรรมชาติ" คือ สิ่งที่เกิดขึ้นและเป็นอยู่ตามธรรมดาและตามกาลเวลา

2. สร้างสรรค์งานจิตรกรรมที่มีแรงบันดาลใจจากสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมในปัจจุบัน ผสานสัมพันธ์ระหว่างศิลปะกับหลักธรรมะ

3. ต้องการถ่ายทอดกระบวนการที่เรียบง่ายผ่านสื่อสัญลักษณ์จากมโนคติร่วมกับแนวทางการสร้างสรรค์ที่เกี่ยวกับเส้น สี รูปทรงพื้นฐาน รวมถึงทัศนียภาพทางอารมณ์เฉพาะตัว ซึ่งแสดงถึงความจริงของชีวิตที่ สะอาด สว่าง และสงบ ขององค์ประกอบ "รูปทรงจอมแห" กับการแก้ปัญหาและการจัดการพื้นที่ว่าง

"รูปทรง" ที่เรียกว่า "ทรงจอมแห" รูปลักษณะของ "รูปทรง" รูปทรงสามเหลี่ยมที่มีคุณลักษณะ "โค้งแอ่น" และ "รวบขึ้น" สู่ปลายยอด ซึ่งเป็นแบบแผนทางโครงสร้างลักษณะเป็น "จอม" ขึ้นมาเล็กน้อย จากทรงยอดดังกล่าว เป็นลักษณะของรูปทรง ที่ถูกประดิษฐ์ขึ้นมาจาก "ทรงจอมแห" ในเชิงคุณลักษณะความงามของรูปทรงเกิดจากลักษณะของแหที่ถูกผึงตากไว้ซึ่งส่วนจอมแหทำเป็นปวงแขวนไว้ในทางตั้ง ส่วนตัวแหจะถูกปล่อยชายห้อยต่ำลงมา โดยบริเวณปากแหจะถูกถ่างให้กว้างขึ้นเกิดเป็นองค์ประกอบของเส้นรูปรอบนอกที่เป็นเส้นโค้งแอ่นต่อเนื่องจากปากแห รวบขึ้นสู่ปลายยอดที่ส่วนยอดจอมแห ความงามของเส้นที่ประกอบเป็นรูปทรง จึงเปรียบเทียบกับลักษณะการแบ่งช่องไฟในจิตรกรรมฝาผนังภายในอุโบสถวัดเกาะทั้งสองด้านทางทิศเหนือและทิศใต้ แบ่งด้วยรูปทรง "จอมแห" (ภัทรลภา บุตรดาเลิศ, 2561: 1-27)

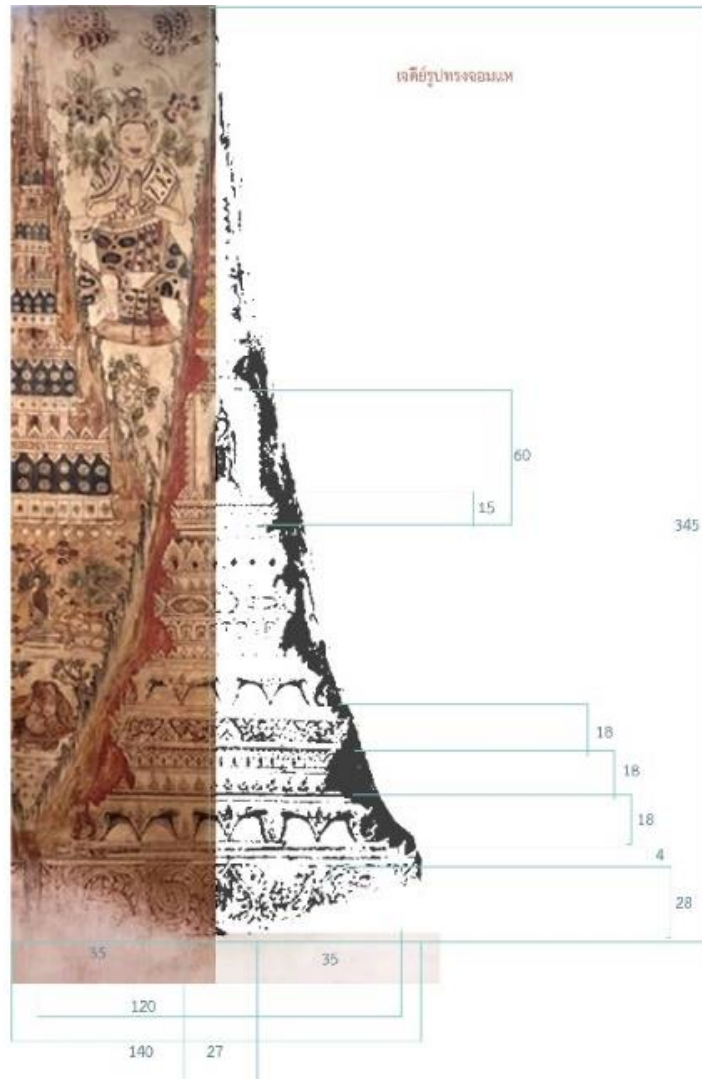
เส้นทรงลักษณะ "ทรงจอมแห" จะถูกกำหนดขึ้นโดยเทียบลักษณะกับการแบ่งช่องไฟ มีการจัดองค์ประกอบภาพแบบเท่ากันของฝาผนังทั้งสองด้านภายในอุโบสถ โดยมีแนวฐานเสมอกัน และจุดรวบที่ปลายยอดอยู่ในระดับเดียวกัน เพื่อสร้างความสัมพันธ์เชิงเส้นดังกล่าว โดยให้ได้มาซึ่งความรู้สึกของการ "เสริม" และ "ส่ง" รูปทรงให้มีความแข็งแรง ซึ่งเป็นอิทธิพลจากเส้น "สินเทา" ที่ประกอบกันเป็นรูปทรงหลัก แต่ในอีกด้านคือ การกำหนดเส้นจอมแหเป็นรูปทรงหลักนั่นเอง จึงทำให้เกิดคุณลักษณะของการจัดการพื้นที่ว่างด้วยเส้นกำหนดรูปทรงจอมแห เพื่อแบ่งระยะของภาพและกำหนดกรอบภาพ โดยมีเค้าโครงรูปทรงกับการร่างแบบขององค์ประกอบภาพ เส้นรูปทรงจอมแหเพื่อสร้างจังหวะการซ้ำกันขององค์ประกอบภาพเจดีย์สลักกับฉัตร (บุญกร วชิระเชียรชัย, 2558)

การกำหนดส่วนหรือสัดส่วนสัมพันธ์กับการกำหนดองค์ประกอบ "ทรงจอมแห" คือ การจัดการพื้นที่ว่างที่ส่งผลต่อความรู้สึกที่เบา ล่องลอย และพลิ้วไหว เป็นเอกลักษณ์ของสกุลช่างเมืองเพชร จนถึงปัจจุบัน

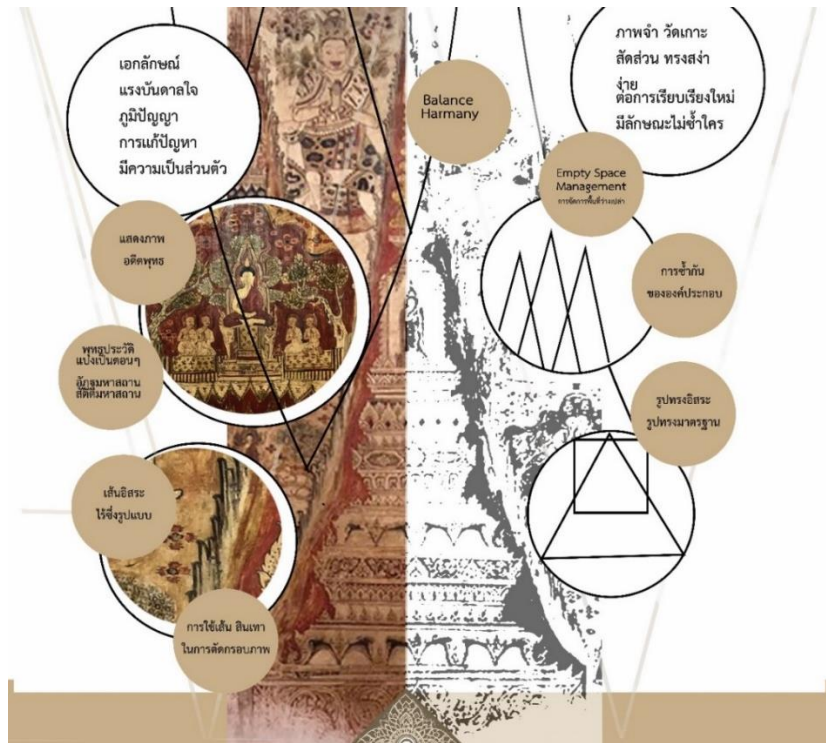
พัฒนารูปแบบการออกแบบต้นแบบผลงานศิลปะร่วมสมัยเพื่อการสร้างสรรค์ โดยผู้วิจัยทำการพัฒนารูปแบบการสร้างสรรค จากข้อมูลที่ได้มาจาก สังเคราะห์รูปทรงและการจัดองค์ประกอบผลงานเกิดจากการซ้ำกันขององค์ประกอบเกิดเป็นจังหวะที่เคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลงได้ตามแต่การจัดวางและเหมาะสมกับการแก้ปัญหาที่พื้นที่ที่ทับตันให้เกิดผลทางความรู้สึก เบา ลอย พลิ้วไหว เป็นเอกลักษณ์ของสกุลช่างเมืองเพชร

การประเมินรูปแบบการสร้างสรรค์ด้วยการสอบถาม ผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงผู้เชี่ยวชาญด้านการสร้างสรรค์ศิลปะการออกแบบเชิงวัฒนธรรม เป็นต้น

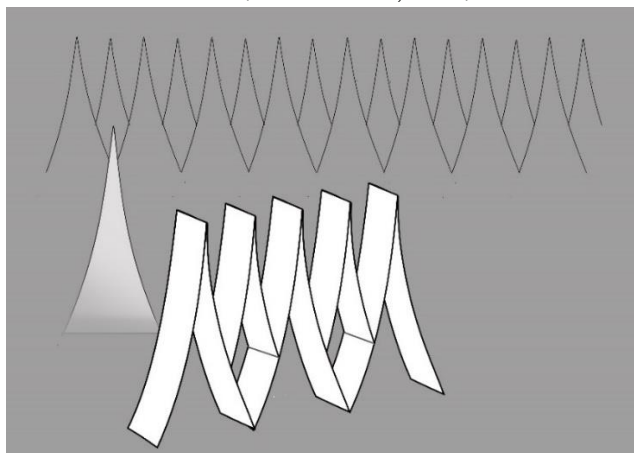
การสร้างสรรค์ศิลปะร่วมสมัยนี้ถือเป็น ข้อค้นพบในการสร้างสรรค์และการออกแบบงานที่แสดงเอกลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่นเพชรบุรี มองรู้ ดูออก ลักษณะรูปทรงดังกล่าว เป็นลักษณะเฉพาะจากจิตรกรรมฝาผนังภายในอุโบสถ วัดเกาะ เพชรบุรี รู้สึก เบา ลอย พลิ้วไหว เป็นเอกลักษณ์ของสกุลช่างเมืองเพชร

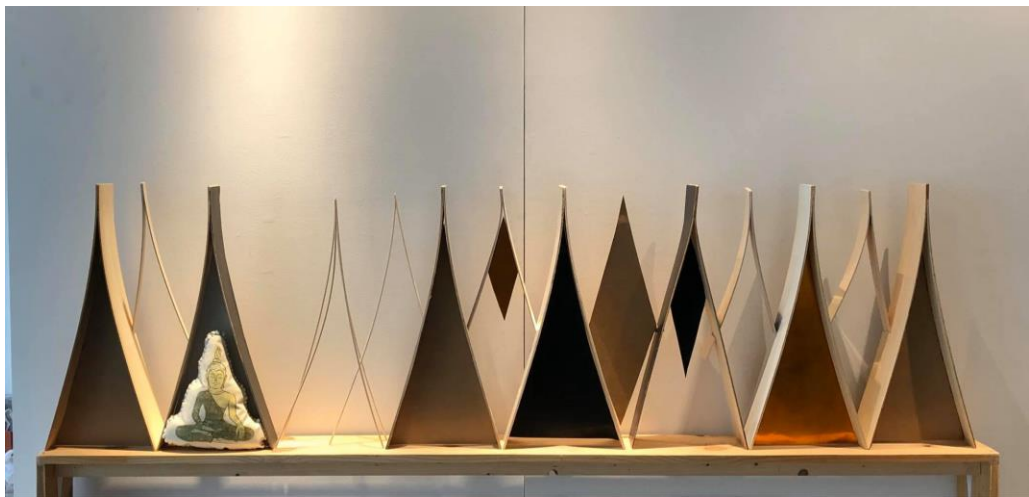
ภาพที่ 3 สัดส่วน รูปทรงหลัก ในจิตรกรรมฝาผนังวัดเกาะ
ที่มา : (เขมา แผ่นฉายา, 2564)

ภาพที่ 4 ตัวอย่างการสังเคราะห์องค์ความรู้ ในจิตรกรรมฝาผนังวัดเกาะ
ที่มา : (เขมา แฉ่งฉายา, 2564)

ภาพที่ 5 การออกแบบสัดส่วน “รูปทรงจอมแห” สู่การสร้างสรรค์ร่วมสมัย
ที่มา : (เขมา แฉ่งฉายา, 2564)

ภาพที่ 6 ผลงานศิลปะร่วมสมัย
ที่มา : (เขมา แฉ่งฉายา, 2564)

ภาพที่ 7 ผลงานศิลปะร่วมสมัย ทดลองผันแปร กับพื้นที่ที่ต่างกันได้
ที่มา : (เขมา แฉ่งฉายา, 2564)

อภิปรายผล

จากการวิจัยสร้างสรรค์เพื่อนำไปสู่การประเมินและปรับปรุงรูปแบบการสร้างสรรค์ โดยมีการแก้ไขและสรุปผล จนเกิดสัมพันธภาพระหว่างผลงานศิลปกรรมกับพื้นที่ที่ตั้งผลงาน ทำให้ศิลปะมีบทบาทเพื่อการตกแต่งและส่งเสริมภาพลักษณ์การสืบสานวัฒนธรรม เพื่อการรับรู้และการเรียนการสอน ด้านงานช่างเมืองเพชรไปสู่สากล

การวิจัยจะได้รับประโยชน์ในเชิงคุณภาพ จากการอนุรักษ์องค์ความรู้ที่มีคุณภาพเกี่ยวกับสกุลช่างเมืองเพชร ซึ่งมีการสืบทอดภูมิปัญญาและวิธีปฏิบัติงาน เพื่อสร้างแรงบันดาลใจไปสู่การสร้างสรรค์ และแนวทางที่ถนัด โดยมีการสร้างสรรค์ศิลปกรรมตามหลักการมาตรฐานสากล (องค์ประกอบศิลป์) ที่มีคุณค่าทางใจ และเกิดประโยชน์ต่อกระบวนการเรียนการสอน เพื่อให้นักศึกษาเกิดแรงบันดาลใจในการศึกษาวัฒนธรรมในอดีต และสร้างภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการสร้างสรรค์ศิลปะในปัจจุบัน ที่มี การสะท้อนเอกลักษณ์ท้องถิ่นที่จะนำไปสู่อนาคตในวงกว้าง เพื่อบูรณาการความถนัดทางศิลปะ การออกแบบ และศิลปกรรมไทยในจังหวัดเพชรบุรี ซึ่งจะช่วยผลักดันงานสกุลช่างเมืองเพชรบุรีไปสู่ระดับสากล พร้อมทั้งทำให้เกิดการกระจายองค์ความรู้ เพื่อสืบสานมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมได้อย่างถูกต้อง นอกจากนี้ ยังช่วยพัฒนาการสร้างสรรค์งานฝีมือและภูมิปัญญาช่างเขียนงานจิตรกรรม ฝาผนัง สกุลช่างเมืองเพชร ให้เกิดแนวทางการต่อยอดและใช้เป็นสื่อส่งเสริมการศึกษาศิลปะร่วมสมัย ซึ่งยังต้องมีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาสกุลช่างเมืองเพชรไว้ไม่ให้สูญหายไปกับกาลเวลา

ข้อเสนอแนะ

แนวทางการวิจัยและสร้างสรรค์นี้ มุ่งรวบรวมการเรียนรู้ภูมิปัญญาในท้องถิ่น เพื่อพัฒนาสู่ การสร้างสรรค์องค์ความรู้ในปัจจุบัน และสามารถนำไปบูรณาการร่วมกับการเรียนการสอน จนเกิด การต่อยอดองค์ความรู้ สืบสานการสร้างสรรค์งานศิลปะในท้องถิ่นไปสู่ความเป็นสากลต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานจังหวัดเพชรบุรี. (2558). **วัดใหญ่สุวรรณาราม ความงามคู่เมืองเพชรบุรี**. เพชรบุรี: สำนักงานจังหวัดเพชรบุรี.
- เขมา แฉ่งฉายา. (2564). **จิตรกรรมฝาผนังวัดเกาะ**. เพชรบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- เขมา แฉ่งฉายา. (2564). **สัดส่วน รูปทรงหลัก ในจิตรกรรมฝาผนังวัดเกาะ**. เพชรบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- เขมา แฉ่งฉายา. (2564). **ตัวอย่างการสังเคราะห์องค์ความรู้ ในจิตรกรรมฝาผนังวัดเกาะ**. เพชรบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- เขมา แฉ่งฉายา. (2564). **การออกแบบสัดส่วน “รูปทรงจอมแห” สู่การสร้างสรรค์ร่วมสมัย**. เพชรบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- เขมา แฉ่งฉายา. (2564). **ผลงานศิลปะร่วมสมัย**. เพชรบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- เขมา แฉ่งฉายา. (2564). **ผลงานศิลปะร่วมสมัย ทดลองผันแปร กับพื้นที่ที่ต่างกันได้**. เพชรบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.

บุญกร วชิระธีรชัย. (2558). สถาปัตยกรรมเครื่องยอด “ทรงจอมแห” ว่าด้วยหลักวิชา เส้น รูป และ ความรู้สึก : กรณีศึกษา “ยอดบุษบก-มณฑป”. **วารสารวิชาการคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร**, 12: 158-223.

ภัทรลภา บุตรดาเลิศ. (2561). ผลกระทบจากการท่องเที่ยวทางศาสนาต่อมรดกที่จับต้องไม่ได้ภายในวัด. **วารสารนานาชาติ มหาวิทยาลัยขอนแก่น สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**, 8(2): 1-27.

สารานุกรม. (2565). **สกุลช่างเมืองเพชร**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิวิกิมีเดีย.

UNESCO. (2563). **Intangible Cultural Heritage**. สืบค้นเมื่อ 2 ธันวาคม 2563, จาก <https://bangkok.unesco.org/tags/intangible-cultural-heritage>.